

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

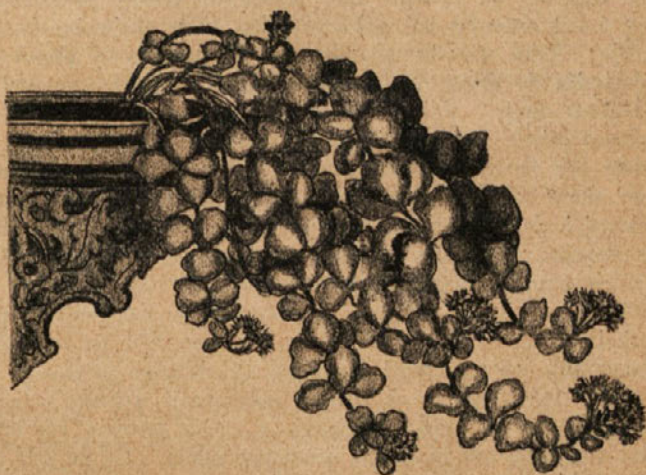
Št. 21.

V Ljubljani, 15. novembra 1892.

Letnik V.

Sedum Sieboldii.

Vsakdo, ki je prijatelj narave, zlasti pa vsak, ki se vsaj nekoliko peča z vrtnarstvom, težko pogreša po zimi kaj zelenega, zato si omisli eno ali drugo rastlino, katero more v loncu prezimiti v sobi. Prav hvaležna taka rastlina je „Sedum Sieboldii“, koja kaže podoba 32. Sedum je prav ljubka rastlina, zlasti v visečih posodah, ter ima rudeče cvete. Ena vrsta, to je „s. S. var. foliis medio — pictis“ ima rumenkaste lise na svojih sivo-zelenih mesnatih listih ter je posebno mična. Sedum ne ljubi gorkote od peči, zato naj stoji v sosedni sobi, koder se ne kuri, pa je vendar 2 do 12° C. toplote. Razven tega ljubi svetel in vsaj deloma solnčen prostor.

Podoba 32.

Vzgoja paradižnikov v loncih.

Paradižniki se dajo prav izvrstno vzgajati v loncih, in če jih imamo na oknu, so to prav lepe rastline, posebno če so polne plodu, a ob enem so tudi zelo koristne in to tem bolj, ker smo v stanu vzgojiti prav zelo zgodnje paradižnike. Seme vsej prav zgodaj, na pr. uže konci zime v kak zaboj ali lonec, ter presadi potem sadike v posamezne lonce. Če si to vse dovolj zgodaj naredil, imaš sveže paradižnike uže meseca maja. Vseučilišni vrtnar Schelle vzgojo tako le popisuje: Seme sej meseca februarja. Kadar rastlinice naredi prve liste, presadi jih v drug zabojček, in ko so se tukaj dobro ukoreninile, posadi jih posamezne v dovolj velike lonce. Čez nekaj časa jih zopet presadi in sicer v lonce, ki imajo najmanj 15 centimetrov premera. Zemlja naj bode dobra, peščena

povrtna prst. Ko so korenine prst v teh loncih popolnoma prerasle, presadi jih zopet v druge, ki so bolj široki nego visoki in ki imajo vsaj 25 centimetrov premera. Ob tej zadnji presaditvi pa potrgaj vse poganjke razen najmočnejšega srednjega. K rastlini pritakni kake tri do 70 centimetrov visoke palice ter vanje pritrdi poganjek in sicer tako, da je konec obrnen proti tlom. Vse nove vzrasle stranske poganjke, ki seveda kvišku silijo, skrajšaj vsaj 5 do 10 centimetrov. S tem, da je konec poganjka obrnen k tlom, zavirano je hitro kroženje soka in rastlina je primorana roditi. Najbolj primerna toplota tem rastlinam je 15 stopinj. Neobhodno potreben je svež zrak. Gnojenje ni potrebno, pač pa pridno prilivanje. Vrste z majhnimi plodi so najboljše, slabe sopa vse vrste, ki delajo veliko zelišča, ker pregosto obrezovanje ni koristno.

Izreditev breskev, da že prvo leto cepljenja rodé.

Koščice v rastlinjaku dozorelih ali pa iz južnih krajev prenesenih zgodnjih breskev in marelic se jeseni položé v zaboje s peskom napolnjene in postavijo v klet. Kakor hitro v decembru ali januariji prvi rastlinjak začne poganjati, ali če tega ni, pa v topli hiši, denejo se koščice posamezno v majhne lončke, da (v 1—2 mesecih) kal poženejo. Do srede maja že do 30 cm ali še više vzra- stejo. Tako dorasle mladike, pa še divjaki se precej presade, kjer ob dobri postrežbi do konec junija ali do sredi julija že za prst odebelé in sedaj se s popkom cepijo. Kakor hitro je pa to delo pokazalo, da se je poneslo (da se je očesce prišlo), se zgornji del divjaka nad očescem odreže, da požlahtilno oko še tisto leto še edenkrat požene. To skoro presilno in nepravilno počenjanje se pa pri skoro še zelišču podobnem divjaku ne opazi toliko, kakor se sploh misli, in ravnaoč se po vremenu naredi do konec avgusta daljše ali krajše mladike. Pred nastopom prve slane naj se drevesca z vsem listjem vred v lonce, ki so 15 do 20 cm široki, presade in v rastlinjak ali kakó svitlo pa hladno shrambo prene- sejo. Tu je treba prilivati, da mladike še ne dozorele popolno dozore. Če še tukaj začne zmrzovati, naj se lonci v klet, kjer ne zmrzuje, prenesejo. Ko se v januariji zopet v topel rastlinjak ali shrambo prenesejo, peženejo vsa očesca na mladih breskvicah in ob dobrem oskrbovanji izvrstne sadne mladike. Meseca maja se prenesejo na prosto in lahko v loncih ostanejo vse leto ter se sad donajajoč kot ozaljšava sob in drugih prostorov rabijo. Če pa kdo hoče velika drevesa, a ne pritlikavcev v enem letu odrediti, ne sme mladik porezovati, le stranski po- ganjki naj se obrežejo na 8 peresec, spodnji naj bodo nekoliko daljši od zgornjih, vrh naj se pa obreže še le, ko je že 8—10 popolnih peres dovršenih. Iz tega se naredi nov vrh in 4 do 5 z obrezovanjem v roden les spremenjenih stranskih poganjkov, zadnji pa zaradi daljšega obrezovanja ne stojé pretesno, temveč ravno prav. Tako se dobe do konca avgusta drevesa po 1 m visoka, ki imajo 12—18 sadnih mladik. Mladike pa, ki zrastejo na sadnem lesu, včasih tudi sredi kje, utrjujejo s svojim listjem vejice, na katerih sede, zato ostauejo okrajšane. Taka drevesca se prihodnjo pomlad vsade v 30 cm široke posode, da drevo malo večé vzraste.

Zakaj in kedaj obrezujemo sadno drevje?

Namen drevesnega obrezovanja je ta:

1. Da so sadnemu drevesu da enakomerna oblika in podoba, katera se ob- držati izkuša. Na ta način se sok kolikor mogoče enako v vse dele drevesa razdeli. Glavna stvar je, sadnemu drevju dati enakomerno podobo, katero njegova

vzgoja dopušča. Dostikrat je tudi prostor, na katerem se sadno drevo zasadi, tako stisnen, da se mora drevje obrezati, da ne zavzame prevelikega prostora ter dovoljno rodi.

2. Da se ono drevje, katero naravno le malo rodi, prisili roditi. Nahajajo se drevesa, katera, ako se sama sebi prepuste, malokedaj in le malo rodé.

3. Da se po obrezavanji zadobljena rodovitnost obdrži. S tem je dobiček gotov in vsako leto večinoma enak, ako se vsako leto drevesu pusti le toliko lesnih in sadnih popkov, kolikor jih brez utrujenja vzdržati in hraniti more.

4. Da se zadobi vedno večé, boljše in lepše sadje in da prej dozori. Drevesu v razmeri njegove moči in rodovitnosti puščeni sadni popki se razvijajo popolneje, ker so bolj podvrženi vplivu zraka in svetlobe, vsled pravega obrezovanja. Ako toplota bolj na drevo pritiska, tudi sadje prej dozori.

5. Da se življenje podaljša drevesu.

Po pravi natančni režnji se razdeli drevesni sok enakomerno in vsled tega more drevo s svojimi sredstvi bolje gospodariti, njegova rodovitnost se ne utruji, torej dalje živi.

Obrezovanje dreves na mrtvem lesu se ravna po podnebnih razmerah. Ono se more pričeti, kadar je drevesni sok prejenjal dohajati iz zemlje v drevo; nadaljevati in dokončati se pa mora, predno vegetacija oživi iz nova, to je od meseca novembra do konca meseca marcija. Za mrzlejške kraje je najugodnejši čas za obrezovanje meseca februarja in marcija, ko so hudi mrazovi uže minili ter se ni več bati, da bi jim mraz škodoval. V tem času so rezanim drevesom rane manj časa vplivu zraka podvržene ter se hitreje zacejijo.

Po južnih krajih, koder zima polagoma nastopa, se lahko meseca novembra z obrezovanjem prične. Najbolje je, ako mogoče, da se drevesa kratko pred vegetacijo obrežejo, kar se lahko brez izgube drevesnega soka učini. Drugače je obrezovanje prekasno in izguba soka gotova.

Gotovo je tudi za mrzlejške kraje druga polovica februarja in marcija najugodnejši čas za obrezovanje, ako ni ravno v tem času prehudega mraza.

Prekasno obrezovanje je le pri močnih drevesih, katera zaradi premočnega in preobilega soka težko nastavijo cvetno popje, na pravem mestu. Ako je mnogo dreves obrezati ter ni režnje o pravem času moči izgotoviti, se mora že pred odločenim časom pričeti in posamezna drevesa obrezavati po vrsti njih dozoritve.

Najprvo naj se obrezujejo marelice, breskve, potem črešnje, za tem hruške, in sicer se začne z letnimi plemen, potem z jesenskimi, a dokonča se z jabolki.

Kako ravnati z mladim drevjem prvo leto po saditvi.

Kamor pridemo po deželi, zlasti pa na Gorenjskem, povsod zapazimo drevje kmetijske družbe vsled nenavadne od naše posebne vzgoje odvisne oblike uže od daleč. Drevje je uže prvo leto naredilo take poganjke, kakeršne drugo uže dlje časa rastoče. Ker si pa vsako mlado drevo, katero je na novo vsajeno, ogledamo, vidimo mnogo napak in pa malo skrbi, katero imajo naši sadjarji za svoje mlado drevje.

O saditvi sami ne bomo govorili, pravilno je malokje zvršena, zato bomo v tem listu še marsikaterikrat o njej pisali. V obče se vidi, da delajo naši sadjarji premajhne jame.

Največe napake, ki jih je vsaj sedaj videti, so pa te, da je mlado drevo okrog in okrog s travo in plevelom zaraščeno, da sili iz debla nebrojno število škodljivih poganjkov in da je drevje polno mrčesov, zlasti listnih uši. Ni dovolj,

da je drevo vsajeno in da raste, moraš ga tudi pridno oskrbovati, če hočeš imeti kedaj kaj veselja ž njim.

Mlado drevo se ujači, raste bujno ter začne hitro roditi le tedaj, ako se korenine pod zemljo hitro širijo ter lahko veliko hrane iz tal srkajo. Prva leta ima drevo že malo korenin, zato dobiva malo hrane iz zemlje. Umni sadjar naj pa gleda, da se korenine hitro razvijajo. V ta namen je najboljša rahla, zraku dostopna brezplevelna prst. Okopavaj torej mlado drevesce vsaj en čevelj daleč na okoli, ne daj, da se ti plevel in trava šopirita okoli debla. Trava, ki jo vsled tega izgubiš, neznatne je vrednosti, in izgubo ti drevo hitreje in obilno nadomesti.

Poganjki rasto, kolikor bliže so korenine, tem bujneje, in to vedno v škodo višim poganjkom. Pri kroni je to seveda vse eno, a drugače je, če rasto poganjki iz podloge ali celo iz debla. Ti dobivajo iz korenin največ hrane, rasto hitro, in to v največjo škodo kroni. Zatorej proč s šeškarji, ki nimajo nič vrednosti. Odstranjevanje teh poganjkov ni vendar nič težavnega, in vsak gospodar kmalu utegne toliko, da zvrši tudi to delo, katero se mu poplača z neprimerno lepšo rastjo vejevja.

Pa ni še dovolj, da vse to narediš. Ako pogledaš listje, vidiš, da je večina objedeno, zavito in tu in tam kar posuto z listnimi ušmi. Tak vršček mladega drevesa sicer zeleni, a se nikamor ne premakne, dostikrat se še celo posuši. Ni čuda, če najdemo drevje, ki uže več let raste, a ne dobi krone. Tako drevo se nam zdi kakor smreka na paši. Trideset let in več je stara, pa še ni meter visoka, ker jo živina vsako leto v novič obje. Varuj drevje vsaj prva leta uši, potem se uže samo varuje, uši hodijo itako le na mlade sočne poganjke prav mladega drevja.

Ni dovolj, da drevo vsadiš. Ako hočeš kedaj uživati kaj sadu, moraš je tudi oskrbovati, posebno skrbno pa mlado drevje.

Vrtnarske raznoterosti.

Vkuha kosmatega grozdjčia. Vzemi dva litra precej dozorelih, vender pa še trdih jagod kosmatega grozdjčia ter jim posmukaj peclje in cvetne glavice. Na to jih deni v dva litra vrele vode in prideni eno žličico soli in eno kisa. Posodo odstavi od ognja in jagode položi v mrzlo vodo. Ko se ohladi, deni jih na platnen prt, da se posuše, vender ne smejo ena na drugi ležati, da se ne zmečkajo. Med tem postavi, pol kilograma medu v prstenem lonci k ognju in, ko začne vreti, previdno vspi jagode v posodo. Ko se toliko pokuhajo, da se ne pražijo, odstavi jih od ognja in do prihodnjega dne deni na mrzel prostor. Precej jih s srebrno žlico previdno poberi iz posode in spravi v porcelanasto skledo. Ostalemu medu dodeni še eno četrt kilograma sladkorja ter posodo zopet postavi k ognju, da začne vreti. Ko vre, pene skrbno pobiraj s penenico in, kadar se med že bolj gosti, deni jagode zopet vanj. Potem lonce malo pregibaj, da med pride do vsake jagode. Nato vse skupaj še malo pokuhaj in vrele jagode potem deni v pripravljeno stekleno posodo, da se pa ne razpoči, postavi jo na zgrnen prt. Ko se jagode ohladi, deni na nje košček platna ali papirja, ki pa mora biti napojen v dobrem riževem žganji, da se plesnoba na vrhu ne naredi. Potem posodo zamaši in jo deni v hladno shrambo. Tako se vkuhajo tudi višnje.

Japonski kostanj. Na Švicarskem delajo poskuse z japonskim kostanjem. Ta kostanj ima jako debel sad, pa mu ne škoduje po zimi hud mraz. Drevesce je majhno in rodi uže tretje leto.